

Original Research

Study of the Effect of Entrepreneurial Capital on the Entrepreneurial Performance of Women Higher Education Graduates Living in Tehran

Mehrnoush Foroutan¹

Khadijeh Safiri²

Tahereh Mirsardoo³

Abstract

Women's entrepreneurship, as a phenomenon related to the pillars of sustainable development, is essential for the economic, social, and cultural growth of a population. Due to the demographic conditions of unemployed educated women and related research needs, a more accurate understanding of this issue is necessary. Therefore, in the beginning, qualitative research was conducted with 52 participants and the "grounded theory" method and semi-structured in-depth interview tools. Then, the present survey research was conducted to evaluate its findings. Findings indicate the direct and indirect impact of entrepreneurial capital on entrepreneurial performance. The statistical population includes women entrepreneurs and educated people living in Tehran. The research tool is a researcher-made questionnaire and "random-online" sampling method. One hundred fifty respondents completed questionnaires, and their data were tested using SPSS software. The structure of the model was examined by LISREL software. The results indicate that entrepreneurial capital has a positive and significant relationship with entrepreneurial performance. Moreover, among entrepreneurial

1. PhD student of Islamic Azad University, Science and Research Branch and non-faculty member of Alzahra University. Mehrnoush.Foroutan@srbiau.ac.ir

2. Professor, Department of Social Sciences, Alzahra University. Kh.Safiri@alzahra.ac.ir. **(Corresponding Author)**

3. Associate Professor, Department of Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. t.mirsardoo56@gmail.com

Submit Date: 2021/12/25

Accept Date: 2021/10/13

capitals, "accrual capital" has the most direct impact on entrepreneurial performance, and it also plays a central role in the Structural Equation modelling. Then there are action and credit-economic capitals, respectively. Action capital is ranked first in total impact, followed by accrual, credit-economic, and operational capital, respectively. Path analysis shows that accrual capital only directly, action capital and credit-economic capital directly and indirectly, and operating capital only indirectly affect entrepreneurial performance. The results confirm the hypotheses and can be transferred and generalized to other statistical communities.

Keywords

Entrepreneurial Capitals, Entrepreneurial Performance, Women Higher Education Graduates, Accrual Capital.

Introduction

Today, in Iran, the population of unemployed educated women is significant. Because the entrepreneurship of educated women contributes to society's economic, social, and cultural development, planning to expand it is essential, and a more accurate understanding is essential. Thus, in a qualitative study using the "grounded theory" method and in-depth interviews with 52 participants, the theorems of the resulting paradigm model indicated that "in addition to credit-economic capital, there are some internalized social factors such as operating capital, action capital, and commitment capital that affect the entrepreneurial performance of educated women." Qualitative measurements require the assessment of hypotheses based on those theorems. Therefore, the present survey research was conducted to investigate the transferability and generalizability of the theory. The general hypothesis is that "entrepreneurial capital has a positive and significant impact on the entrepreneurial performance of graduated women in higher education living in Tehran." Independent variables consist of operating, action, accrual, and credit-economic capital. The statistical population includes women entrepreneurs and higher education graduates living in Tehran.

The main question of this research is whether the qualitative research findings can be transferred to other statistical communities? In other words, "does entrepreneurial capital have a significant positive relationship with entrepreneurial performance and its sub-factors in the community of educated women entrepreneurs living in Tehran?" Or not? How (direct or indirect) and to what extent?

Methodology

The research method is a survey. The "random-online" sampling method and research tool was a researcher-made questionnaire that 150 members of the statistical community completed. The questionnaire consists of 74 units of criteria and items taken from the statements of participants. According to alpha Cronbach's tests, items have internal reliability and alignment. Factor analysis and Bartlett tests also show acceptable validity and reliability of the structure. Parametric tests were used to ensure the uniform distribution of variables by normality tests such as standard deviation, skew-elongation and Kolmogorov-Smirnov.

Findings

Descriptive statistical findings show that most respondents have an average of high accrual capital and moderate operating, action and credit-economic capital. Also, all respondents have economic problems. In inferential statistics, the results of the Pearson correlation show that the independent and general variable of "entrepreneurial capital" has a positive, significant and moderate relationship with the dependent and general variable of "entrepreneurial performance". Pearson correlation coefficient values show that all four main independent variables have a positive and significant relationship with the dependent variable. Correlation numbers indicate that the variable "accrual capital" has the first rank. After that, the independent variables of "credit-economic capital" in the second rank, "operational capital" in the third rank and "action capital" in the fourth rank have a direct, significant, average and relatively moderate relationship with the variable of entrepreneurial performance.

Path analysis was performed by LISREL software. The structure of the model and the direct and indirect effects of the variables showed that the variable of accrued capital has centrality and maximum effect compared to other capitals; because not only does it have the most direct effect on entrepreneurial performance, but also the indirect effect of other variables is exerted by accrual capital. In other words, accrual capital is mediating in the Structural Equation modelling. After that, action capital and credit-economic capital have a direct and indirect effect, respectively, and operating capital is only indirectly effective. However, in terms of total impact, the results indicate that action capital has the most total impact. Then there are accrual, credit-economic and operational capitals, respectively. In general, considering that the results of this survey indicate the effect of "capital from internalized social factors" on entrepreneurial performance, it confirms the hypotheses derived from the data

theory of the foundation. Therefore, we can say that the findings of qualitative research can be transferred and generalized to other statistical communities.

Result

Considering the alignment of the various dimensions of the present study findings with previous studies suggest that although some entrepreneurial capital may seem to be part of "individual advantages", the characteristics of "internalized social effects" is personalized in the process of socialization and has emerged in the form of individual traits. For example, "action capital" that creates the elements of decision-making and entrepreneurial action is the product of motivational factors and developmental culture formed in the family, formal and informal learning environments, and social interactions. So, suppose formal and informal cultural education affirms gender equality and personal development by stimulating various motivations such as self-actualization, financial independence, social competition, and the like. In that case, it will create such an investment that is actually in the process of socialization. The individual becomes designed and internalized and equipped to decide and act. "Operational capital", which results from increasing the life experiences of employment and various communication-adaptive and specialized skills, is gradually created through trial and error, imitation, and learning, to fill possible gaps in business, making adaptive connections reduces vulnerabilities. "Credit-economic" capital also appears similarly under the influence of the social base and socio-economic relations governing the family and society. Creating social emotion, responsibility, and a sense of social solidarity depends on how the family interacts with others and society, social interactions, and formal and informal learning environments, which not only gradually create characteristics such as security, intimacy, and cooperation but also with their emergence, creates the comparative advantages of entrepreneurship, and consequently the entrepreneurial practices of educated women, the results of which are beneficial to society. Therefore, social planners and families have solemn responsibilities to create appropriate conditions for educated women's entrepreneurial capital. Consequently, it is suggested that social conditions be created to strengthen entrepreneurial capital through cultural, formal, and informal education.

References

- Ahmadpour Dariani, M. & Moghimi, M. (2016). *Fundamentals of entrepreneurship*. Farandish Publishing, 17th edition. (In Persian)
- Amiri, M., Ghadiri Moghadam, A. & Abedi Sarvestani, A. (2016). Students' gender analysis in entrepreneurial abilities. The First International Conference on Entrepreneurship, Creativity and Innovation, Shiraz, 29 August. (In Persian)
- Azghand, M., Khani, N. & Mosaei, M. (2016). Study of the life experience of graduates' employment. Baqiyatallah Sabzevar Girls' Technical-Vocational School, Imam Reza University, Faculty of Arts. (In Persian)
- Azizi, M. (2015). Analytical study-comparison of the performance of top entrepreneurship centers of American universities and entrepreneurship centers of selected universities in Iran. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 4(8), 32-21. (In Persian)
- Bygrave, W. D. (2004). The Entrepreneurial Process In: Bygrave, W. D. & Zacharakis, A. Eds., *The Portable MBA in Entrepreneurship*, John Wiley & Sons, Hoboken.
- Calota, G. & Ilie, G. (2013). The lost generation. an analysis on the employability of higher education graduates in Europe. Case Study: Romania. *Internal Auditing and Risk Management, Athenaeum University of Bucharest*, 30(1), 135-144.
- Carmina, R. (2016). Employment status in amateur sport in Italy. *European Labour Law Journal*, 7(1), 142-163.
- Christina, J. (2013). Impact of strategic orientation on women owned service enterprises. Tenth Aims International Conference on Management, January 2013.
- Foroutan, M., Safiri, K. & Mirsardo, T. (2021). Phenomenological typology of entrepreneurship and self-employment of working graduated women in Tehran. *Social Development*, 15(4), 1-38. (In Persian)
- Faisal, M. N., Jabeen, F. & Katsioloudes, M. I. (2017). Strategic interventions to improve women entrepreneurship in GCC countries. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 9(2), 161-180.
- Gürol, Y. & Atsan, N. (2006). Entrepreneurial characteristics amongst university students: Some insights for entrepreneurship education and training in Turkey. *Education and Training*, 48(1), 25-38.
- Henly, A. (2012). Job creation by the self-employment: The roles of entrepreneurship and financial capital. *Small Business Economics*, 25(2), 175-196.

- Ibe, B. & Aniagbaoso, A. (2012). Reducing graduate unemployment through entrepreneurship development: The Nigerian experience. *African Journal of Social Sciences*, (4), 139-152.
- Jabeen, F., Katsioloudes, M. I. & Das, S. S. (2015). Is family the key? exploring the motivation and success factors of female Emirati entrepreneurs. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 25(4), 375-394.
- Keshavarz, K. (2015). The gap between women's access to higher education and their presence in the labor market. *Socio-Cultural Development Studies*, 4(1), 177-202. (In Persian)
- Low, S. A. (2009). Defining and measuring entrepreneurship for regional research: A new approach. University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Maden, C. (2015). A gendered lens on entrepreneurship: Women entrepreneurship in Turkey. *Gender in Management: An International Journal*, 30(4), 312-331.
- Mahdavi Mazdeh, M., Bank, M., Zahedi, M. R. & Poormesgari, M. (2013). Recognition of state universities entrepreneurship indicators and ranking the universities in aspect of entrepreneurship. *Journal of Science & Technology Policy*, 6(1), 81-98. (In Persian)
- Malekpour, K. & Delavar, A. (2016). The identification role of academic training on developing the entrepreneurial spirit and providing solutions strategies for promoting it. *Educational Research*, 2(31), 32-57. (In Persian)
- Martina, A. (2018). Motivation and obstacle faced by women halal fashion entrepreneurs and role of the business on women's economic empowerment in Yogyakarta Indonesia. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 6(2), 106-110.
- Momayez, A., Ghasemi, A. & Ghasemi, F. (2013). A study of factors affecting women's entrepreneurship development. *Quarterly Journal of Technology and Growth Centers*, 9(35), 15-22. (In Persian)
- Murphy, P. J., Liao, J. & Welsch, H. P. (2006). A conceptual history of entrepreneurial thought. *Journal of Management History*, 12(1), 12-35.
- Nawaz, F. (2009). Critical factors of women entrepreneurship development in rural, Bangladesh. Bangladesh Development Research Working Paper. Series(BDRWPS).
- Pak Khesal, A. & Safiri, K. (2019). The effect of personal and social characteristics of women entrepreneurs to entrepreneurial success. *The Women and Families Cultural-Educational*, 13(46), 115-153. (In Persian)
- Parker, S. C. (2005). Explaining regional variations in entrepreneurship as multiple occupational equilibria. *Journal of Regional Science*, 45(4), 829-850.

- Sánchez, J. C. (2011). University training for entrepreneurial competencies: Its impact on intention of venture creation. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 7(2), 239-254.
- Sarfaraz, L., Faghih, N. & Majd, A. A. (2014). The relationship between women entrepreneurship and gender equality. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 2(1), 1-11.
- Shahraki, H., Movahedi, R. & Yaghobi- Farani, A. (2016). Examining the cultural and social components of rural entrepreneurship: A qualitative study. *Journal of Entrepreneurship Development*, 9(4), 749-767.
- Xavier, S. R., Ahmad, S. Z., Nor, L. M. & Yusof, M. (2012). Women entrepreneurs: Making a change from employment to small and medium business ownership. *Procedia Economics and Finance*, 4, 321-334.
- Zimmerman, J. (2008). Refining the definition of entrepreneurship. A dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree of Doctor of Education in Organizational Leadership.

مقاله پژوهشی

بررسی تأثیر سرمایه‌های کارآفرینی بر عملکرد کارآفرینی زنان دانش‌آموخته آموزش عالی، ساکن تهران

مهرنوش فروتن^۱

خدیجه سفیری^۲

طاهره میرساردو^۳

چکیده

کارآفرینی زنان به‌عنوان پدیده‌ای مرتبط با ارکان توسعه پایدار، برای رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی یک جمعیت، حائز اهمیت است. به‌دلیل شرایط جمعیتی زنان دانش‌آموخته غیرشاغل و نیازهای تحقیقاتی مرتبط با آن، شناخت دقیق‌تر این موضوع ضرورت دارد. لذا پیش از این، پژوهشی کیفی با ۵۲ مشارکت‌کننده، روش نظریه داده‌بنیاد و ابزار «مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته» انجام شد. سپس، پژوهش پیمایشی حاضر به‌منظور سنجش یافته‌های آن انجام گرفت. یافته‌ها حاکی از تأثیر مستقیم و غیرمستقیم سرمایه‌های کارآفرینی بر عملکرد کارآفرینی است. جامعه آماری شامل زنان کارآفرین و دانش‌آموخته ساکن تهران است. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق‌ساخته و روش نمونه‌گیری «اتفاقی-برخط» است. پرسشنامه‌ها توسط ۱۵۰ پاسخگو تکمیل و داده‌های آن با استفاده از نرم‌افزار SPSS آزمون شد. ساختار مدل نیز به‌وسیله نرم افزار لیزرل بررسی گردید. نتایج حاکی از این است که سرمایه‌های کارآفرینی دارای رابطه مثبت و معنادار با عملکرد کارآفرینی هستند. و در میان سرمایه‌های کارآفرینی، «سرمایه تعهدی» از بیشترین تأثیر مستقیم بر عملکرد کارآفرینی و مرکزیت در مدل ساختاری برخوردار است. پس از آن به‌ترتیب سرمایه‌های اقدامی و اعتباری-اقتصادی قرار دارند. به‌لحاظ تأثیر کل، سرمایه‌های اقدامی دارای اولین رتبه،

۱. دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

Mehrnoush.Foroutan@srbiau.ac.ir

۲. استاد گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

Kh.Safiri@alzahra.ac.ir

۳. دانشیار گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز، تهران، ایران.

t.mirsardoo56@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۰۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۲۱

سپس به ترتیب سرمایه‌های تعهدی، اعتباری- اقتصادی و عملیاتی قرار گرفته‌اند. تحلیل مسیر نشان می‌دهد که سرمایه تعهدی تنها به‌طور مستقیم، سرمایه اقدامی و سرمایه اعتباری- اقتصادی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم و سرمایه عملیاتی تنها به‌صورت غیرمستقیم بر عملکرد کارآفرینی مؤثرند. در مجموع نتایج تأییدکننده فرضیه‌ها است و قابلیت انتقال و تعمیم به سایر جوامع آماری را دارد.

واژگان کلیدی

سرمایه‌های کارآفرینی، عملکرد کارآفرینی، زنان دانش‌آموخته آموزش عالی، سرمایه تعهدی.

مقدمه و بیان مسئله

بی‌تردید حرکت به سوی توسعه پایدار از آمال اکثر قریب به اتفاق جوامع است. به همین سبب، ۱۹۳ کشور جهان در سال ۲۰۱۵ در راستای چشم‌انداز ۲۰۳۰ در مورد اهداف هفده‌گانه توسعه پایدار، به توافق رسیده‌اند. نگاهی به اهداف مذکور و ملاحظه محوری عدالت جنسیتی در آموزش، اشتغال، کاهش فقر و افزایش رفاه موجب می‌شود که نه تنها مشارکت فعال اقتصادی- اجتماعی زنان، به‌عنوان یکی از ملزومات توسعه شناخته شود؛ بلکه از آنجا که معمولاً دولت‌ها امکان اشتغال‌زایی برای تمامی دانش‌آموختگان یک جمعیت را ندارند، می‌توانند کارآفرینی زنان دانش‌آموخته را به‌عنوان راهکاری برای استفاده از فرصت جمعیتی برگزینند. شاید به همین دلیل باشد که در سه دهه اخیر، اکثر کشورهای جهان از کارآفرینی استقبال می‌کنند تا جایی که بایگرایو^۱ (۲۰۰۴) چنین استقبالی را «انقلاب کارآفرینی» نامیده است (احمدپور، ۱۳۹۵).

بر اساس گزارش ویژه دیده‌بان جهانی کارآفرینی^۲ در سال ۲۰۱۵، کارآفرینی زنان به میزان ۶ درصد در سراسر جهان افزایش یافته است. از این‌رو به‌نظر می‌رسد کمتر جامعه‌ای وجود دارد که به آثار مثبت کارآفرینی بر ارتقای استانداردهای زندگی در حوزه‌هایی مانند آموزش، بهداشت و سلامت، خدمات، ارتباطات، فناوری و حتی سرگرمی پی نبرده باشد. چنان‌که برخی از

1. Bygrave
2. Global Entrepreneurship Monitor

صاحب‌نظران نیز به آن اذعان داشته‌اند (پارکر^۱، ۲۰۰۵؛ زیمرمن^۲، ۲۰۰۸؛ لو^۳، ۲۰۰۹ و هنلی^۴، ۲۰۱۲). همچنین، برخی بر این باورند که کارآفرینی بر اقتصاد، روابط اجتماعی حتی فرهنگ فرد و جامعه تأثیرگذار است (کریستینا^۵، ۲۰۱۲). لذا، درخصوص تأثیر کارآفرینی بر تمام عرصه‌های فردی و اجتماعی زندگی می‌توان گفت که اگر فعالان این حوزه، زنان تحصیل کرده باشند، می‌تواند پیامدهای مثبت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جدی‌تری به دنبال داشته باشد. چنان‌که سرفراز و همکاران^۶ (۲۰۱۴) بر این باورند که زنان دانش‌آموخته می‌توانند نقش بسزایی در پدیده کارآفرینی و توسعه اقتصادی داشته باشند. ممیز و همکاران (۱۳۹۲) نیز معتقدند که موضوع کارآفرینی زنان به دلیل تأثیری که بر توسعه اقتصادی، روابط اجتماعی و فرهنگ کار و جنسیت دارد، برای بسیاری از محققین حوزه‌های گوناگون علوم اهمیت دارد. شهرکی و همکاران^۷ (۲۰۱۶) نیز به علت یافتن همبستگی مستقیم میان افزایش نرخ کارآفرینی و نرخ رشد اقتصادی، آن را یک راه‌حل مناسب برای دستیابی به توسعه می‌دانند.

در کشور ما به گزارش سرشماری سال ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران، تعداد ۳۷۱۹۵ نفر (حدود ۵۵ درصد) از ۶۵۸۷۹ نفر دانشجوی پذیرفته شده دختر هستند. همچنین، تعداد ۷۴۸۰۱ نفر (معادل ۴۶/۶۵ درصد) از ۱۶۰۳۱۹ نفر دانش‌آموخته آموزش عالی را زنان تشکیل می‌دهند. با این وجود، از تعداد ۶۴۶۹۳۰۵ نفر از کل دانش‌آموختگان زن آموزش عالی، تنها ۱۵۷۴۱۹۷ نفر (معادل ۲۴ درصد) شاغل هستند که طبق برآورد انجام شده بر اساس اطلاعات دفتر معاونت زنان ریاست جمهوری، وزارت کار و امور اجتماعی و انجمن زنان کارآفرین، حدود ۳۰۰۰ نفر (معادل ۰/۲ درصد) کارآفرین هستند. به عبارتی سه چهارم دانش‌آموختگان آموزش عالی شاغل نیستند. غیرشاغل بودن این بخش کثیر از جمعیت زنان، نه تنها جامعه را از آثار مثبت اشتغال محروم می‌نماید. بلکه موجب می‌شود هزینه‌های اقتصادی-اجتماعی صرف شده برای تحصیلات این گروه به چرخه‌های اقتصادی-اجتماعی جامعه بازنگردد. به خصوص در شرایطی که به دلیل

-
1. Parker
 2. Zimmerman
 3. Low
 4. Henly
 5. Christina
 6. Sarfaraz et al
 7. Shahraki et al

افزایش موالید دهه ۶۰ کشور ایران در حال تجربه پنجره جمعیتی است. بنابراین، اگر برنامه‌ریزان و سیاستگذاران اجتماعی به شناخت بیشتری از کارآفرینی زنان دانش‌آموخته و عوامل مؤثر بر آن دست پیدا کنند، قادر خواهند بود با مهندسی اجتماعی شرایط موجود را به وضعیت مطلوب‌تر نزدیک نمایند. لذا، نگارندگان با نگاه ایجابی، به مبحث کارآفرینی زنان دانش‌آموخته و عوامل مؤثر بر آن ورود نموده‌اند. از این‌رو، مسئله اساسی این پژوهش، بررسی انتقال‌پذیری یافته‌های پژوهشی کیفی به دست آمده از روش نظریه داده‌بنیاد به سایر جوامع آماری یا دست کم بقیه اعضای جامعه آماری است. نظریه داده‌بنیاد مذکور حاکی از این است که «عوامل اجتماعی مؤثر بر کارآفرینی که درونی و شخصی‌سازی شده‌اند، به مثابه عوامل و سرمایه‌هایی فردی بر کارآفرینی و عملکردهای آن اثر می‌گذارند». لذا سؤال اساسی پژوهش این است که «آیا یافته‌های پژوهش کیفی قابلیت انتقال به سایر اعضای جامعه آماری را دارد؟». به عبارت دیگر، «آیا سرمایه‌های کارآفرینی یا عملکرد کارآفرینی در جامعه زنان کارآفرین دانش‌آموخته ساکن تهران رابطه مثبت و معناداری دارد؟ یا خیر؟ اگر دارد چگونه (مستقیم یا غیرمستقیم)؟ و با چه میزانی؟».

پیشینه تجربی

درباره موضوع پژوهش حاضر در داخل و خارج از کشور پژوهش‌هایی انجام شده که برخی از مرتبط‌ترین آنها عبارتند از:

پاک‌خصال و سفیری (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر ویژگی‌های فردی و اجتماعی بر موفقیت کارآفرینی که به روش پیمایشی روی ۱۰۰ زن کارآفرین انجام شد، نشان دادند رابطه مثبت و معناداری بین موفقیت زنان کارآفرین و ویژگی‌های فردی و اجتماعی آنان وجود دارد. ازغند و همکاران (۱۳۹۵) بر اساس تجربه زیسته دختران فارغ‌التحصیل آموزش‌شده فنی و حرفه‌ای بقیه‌الله دختران سبزوار به مطالعه عوامل مؤثر بر فرصت‌های شغلی دانش‌آموختگان فنی و حرفه‌ای پرداخته و دریافتند تربیت خانوادگی، آشنایی شغلی و انتظارات بر دیدگاه افراد نسبت

به اشتغال تأثیر دارد. همچنین، حمایت‌های مالی زیاد، بالا بردن سطح توقع فرزندان، فقدان تجربه و صلاحیت معلمان و اساتید، نبود مهارت و تجربه در دانشجویان بر اشتغال آنها تأثیر منفی دارد.

امیری و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان واکاوی جنسیتی دانشجویان در قابلیت‌های کارآفرینی دریافتند کارآفرینی به‌علت ایفای نقش کلیدی در رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورها در دهه‌های اخیر مورد توجه ویژه نظام آموزش عالی و دانشگاه‌ها قرار گرفته است. اما، تفاوت‌های جنسیتی که عموماً ناشی از جامعه‌پذیری و نگرش‌های قالبی است و توسط زنان مورد پذیرش قرار گرفته‌اند، تصمیم‌گیری درباره کارآفرینی را برای آنها طولانی و سخت نموده است. لذا، درحالی‌که شباهت‌های مسلمی بین عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینی زنان و مردان وجود دارد، اما شواهد تجربی نشان داده در این زمینه تفاوت‌های جنسیتی وجود دارد. به‌طوری‌که ترس از شکست، ملاحظات خانوادگی، کمبود سرمایه، عدم توانایی در تفکیک نیازها، شکست در جلب اعتماد، عدم توانایی در تمرکز بر مشکلات از موانعی‌اند که دختران دانشجو در فرایند کارآفرینی با آنها مواجه هستند.

مالکپور و دلاور (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان نقش آموزش‌های دانشگاهی بر ایجاد روحیه کارآفرینی و راهکارهای ارتقاء آن دریافتند که ۵ مقوله تحول در نقش دانشگاه‌ها شامل پذیرش نقش جدید، بسترسازی، شبکه‌سازی، ارتقاء فعالیت‌های دانشگاهی و تغییرات مدیریتی عمده بر بهبود کارآفرینی مؤثر است.

عزیزی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان بررسی تحلیلی-مقایسه‌ای عملکرد مراکز کارآفرینی برتر دانشگاه‌های آمریکا و مراکز کارآفرینی دانشگاه‌های منتخب ایران دریافت که مراکز کارآفرینی برتر دانشگاه‌های آمریکا برای فعالیت‌های پژوهشی و ارائه خدمات و مشاوره به دانشجویان در سطوح مختلف تحصیلی و افراد و گروه‌های متقاضی مانند فعالیت‌های آموزشی و تدریس اهمیت فائق شده‌اند و برنامه‌های ترویج کارآفرینی جامع‌تری از نظر کیفی و کمی اجرا می‌کنند. درحالی‌که مراکز کارآفرینی دانشگاه‌های تهران بیشتر به فعالیت‌های آموزشی می‌پردازند.

مهدوی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «تعیین شاخص‌های تأثیرگذار در کارآفرین بودن دانشگاه‌های دولتی ایران» دریافته‌اند کارآفرینان به‌عنوان نیروی محرکه فعالیت‌های جدید اقتصادی می‌توانند به اشتغال‌زایی و افزایش رشد و توسعه اقتصادی کشور کمک نمایند.

ماریانا^۱ (۲۰۱۸) در پژوهشی که با عنوان انگیزه و موانع ایجاد مشاغل حلال زنان و نقش کسب‌وکار اقتصادی در توانمندسازی زنان در یوگیا کارتا اندونزی دریافت که انگیزه انجام کسب‌وکار تحت تأثیر امکانات و شرایط محیطی در تغییر است و کسب‌وکار از طریق فرصت‌های شغلی، درآمد و افزایش اقتدار در توانمندسازی اقتصادی زنان نقش مهمی ایفا می‌کند.

ایزن و همکاران^۲ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان کارآفرینی زنان و سازمان آنها در رابطه با عوامل جنسیتی: مطالعه موردی شهر کنیا دریافته‌اند که زنان کارآفرین در بسیاری از زمینه‌ها مانند زندگی تجاری، روابط اجتماعی و زندگی خصوصی دیدگاه‌های متفاوتی نسبت به مردان دارند. همچنین، سازمان‌های زنان مثل مؤسسات آموزشی، مؤسسات و سازمان‌های دولتی و خصوصی به تغییر و تکامل اجتماعی کمک کرده‌اند و در توسعه فعالیت‌های اجتماعی مانند مددکاری، آموزش و پرورش، زایمان و بهداشت کودک، حقوق بشر، حفاظت از طبیعت و توسعه پایدار نقش مهمی ایفا می‌کنند.

جبین و همکاران^۳ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان مداخلات راهبردی برای بهبود کارآفرینی زنان در کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس دریافته‌اند در این کشورها به دلیل وابستگی زنان به مشاغل دولتی، کارآفرینی گزینه‌ای بسیار محبوب در میان آنها نیست. لذا اصلاح آن نیازمند برنامه‌ریزی سیاستگذاران است.

کارمینا^۴ (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان توضیح‌دهنده‌های کارآفرینی زنان و محدودکننده‌های آن دریافت که زنان برای رفع مشکل بیکاری و بحران اقتصادی کارآفرینی می‌کنند و به‌طور کلی فقدان فرهنگ کارآفرینی و حمایت اجتماعی، کارآفرینی زنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

-
1. Martina
 2. Esen et al
 3. Jabeen et al
 4. Carmina

نارسیا (۲۰۱۶) با انجام پژوهشی درباره تجربیات زیسته فارغ‌التحصیلان دوربان (آفریقای جنوبی) دریافت که از نظر پاسخگویان، مهارت‌آموزی و سیاست‌گذاری در اشتغال فارغ‌التحصیلان موثر است.

جبین و کتسیلوودز^۱ (۲۰۱۵) در پژوهشی دریافتند که عوامل انگیزشی و خانواده در ایجاد انگیزه برای کارآفرینی زنان نقش دارند و حمایت خانواده و مشارکت اعضای خانواده برای موفقیت کسب‌وکار زنان بسیار مهم است.

مادن^۲ (۲۰۱۵) در پژوهشی با تمرکز بر شناسایی چالش‌ها و راهبردهای کلیدی تصمیم‌گیری در زنان کارآفرین برای ایجاد کسب‌وکار دریافت که زنان کارآفرین ویژگی‌های شخصیتی مشترکی دارند. به‌طور مثال، مصمم، نوآور و دارای چشم‌انداز و ذهنی قوی هستند. از مهم‌ترین عوامل تصمیم‌گیری زنان کارآفرین ترکیه بهره‌برداری از فرصت‌های منحصربه‌فرد در محیط کسب‌وکار، عمل به نفع جامعه و مستقل بودن در تصمیمات و اقدامات خود و مدیریت سرمایه‌گذاری است و اعضای خانواده، شرکای تجاری و حمایت‌های دولتی و بانک‌ها مهم‌ترین حامیان مالی آنها است.

کالوتا و آیلی (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای با عنوان نسل گمشده، تحلیلی بر قابلیت اشتغال فارغ‌التحصیلان آموزش عالی در اروپا (مطالعه موردی: رومانی) دریافتند که تقریباً در نیمی از کشورهای ناحیه بولونیا، نرخ اشتغال جوانان دارای مدرک دانشگاهی از جوانان بدون مدرک بالاتر است. درحالی‌که در برخی کشورهای درحال توسعه مانند ایران، اندونزی و ترکیه نرخ بیکاری دانش‌آموختگان بیش از نرخ بیکاری نیروی کار بدون مدرک است و اهمیت این مساله در ایران بیش از دیگر کشورهاست.

سیری و همکاران^۳ (۲۰۱۲) در پژوهشی که با عنوان زنان کارآفرین: ایجاد تغییر از اشتغال به کسب‌وکار کوچک و متوسط مالکیت» به این نتیجه رسیدند که عامل اصلی ترک اشتغال زنان؛ نیاز به دستیابی به رشد شخصی، استقلال و بازده اقتصادی است. همچنین، اشتیاق برای کسب‌وکار، مهارت شنیداری و ارتباطی و نظم و انضباط شخصی از رایج‌ترین مهارت‌های

1. Jabeen & Katsiolouides

2. Maden

3. Siri et al

شخصی است. مهارت‌های اصلی کارآفرینی شامل مواردی از قبیل اعتماد، رهبری، تفکر خلاق در حل مسئله، کارآمد بودن در اجرای برنامه‌ها، دانش تحلیلی کارآفرینی و کسب‌وکار، مهارت‌های متعادل بین زندگی شخصی و تجاری و انعطاف‌پذیری است. این گرایش‌ها شامل ریسک‌پذیری، خلاقیت و نوآوری، مهارت‌های حل مساله، نیروی انسانی و چند وظیفه بودن است که البته پرورش مهارت‌های آنها از طریق کارگاه‌ها، برنامه‌های آموزشی، مربیگری یا دوره‌های خودگردانی امکان‌پذیر است. همچنین، دولت‌ها و انجمن‌ها باید نقش فعال‌تری در پرورش این مهارت‌ها در زنان ایفا کنند. آنچه مسلم است این‌که دولت‌ها دیگر نمی‌توانند اهمیت روبه‌رشد زنان در اقتصاد را نادیده بگیرند.

ایبه و آنیاباوسو^۱ (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان بررسی راه‌های کاهش بیکاری فارغ‌التحصیلان از طریق توسعه کارآفرینی در نیجریه دریافتند توسعه کارآفرینی ابزار حیاتی رشد اقتصادی و توسعه کشورهای در حال توسعه است و دولت با ارائه نقش مشاوره و مربیگری به فارغ‌التحصیلان و مساعدت و حمایت از آنها باید به خوداشتغالی دانش‌آموختگان کمک کنند.

سانچز و همکاران^۲ (۲۰۱۱) در پژوهشی که با عنوان «تأثیر آموزش دانشگاه بر شایستگی‌های ایجاد سرمایه در کارآفرینی» انجام داد. دریافت که خودباوری، خطرپذیری، پشتاز بودن و قصد خوداشتغالی به طور مشخصی بعد از برنامه‌های آموزش کارآفرینی نسبت به قبل از برنامه‌های آموزشی افزایش یافته است.

کرومینا و همکاران^۳ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان مسابقه بین تحصیلات دانشگاهی و بازار کار فارغ‌التحصیلان دریافتند که مهارت آموزی توسط آموزش عالی و ویژگی‌های شخصیتی در ایجاد اشتغال نقش پررنگی دارند.

نواز^۴ (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی زنان روستایی در بنگلادش دریافت که سه عامل قانونی، هنجاری و شناختی در توسعه کارآفرینی زنان تأثیرگذار

-
1. Ibe & Aniagbaoso
 2. Sanchez
 3. Carmina et al
 4. Nawaz

هستند. عامل قانونی شامل سیاست‌ها و قوانین سازمانی و دولتی و سیاست‌های بانکی است. عامل هنجاری شامل رسم و عادات اجتماعی، دسترسی به سرمایه و پول، و میزان ارتباط با بازار است. عامل شناختی نیز شامل توانایی کنترل ریسک، آموزش و دسترسی به اطلاعات، دوره‌های آموزش کارآفرینی و دانش کسب‌وکار است.

گورول و آستن^۱ (۲۰۰۶) با بررسی ویژگی کارآفرینی دانشجویان دانشگاه‌های ترکیه و ارزیابی جهت‌گیری کارآفرینی آنها در مقایسه با دانشجویان غیرکارآفرین دریافتند که دانشجویانی که تمایل بیشتری به نوآوری و ابتکار دارند، انگیزه‌های زیادی برای موفقیت دارند و کنترل درونی و تمایل زیادی به مخاطره‌پذیری در وجودشان طنین‌انداز است.

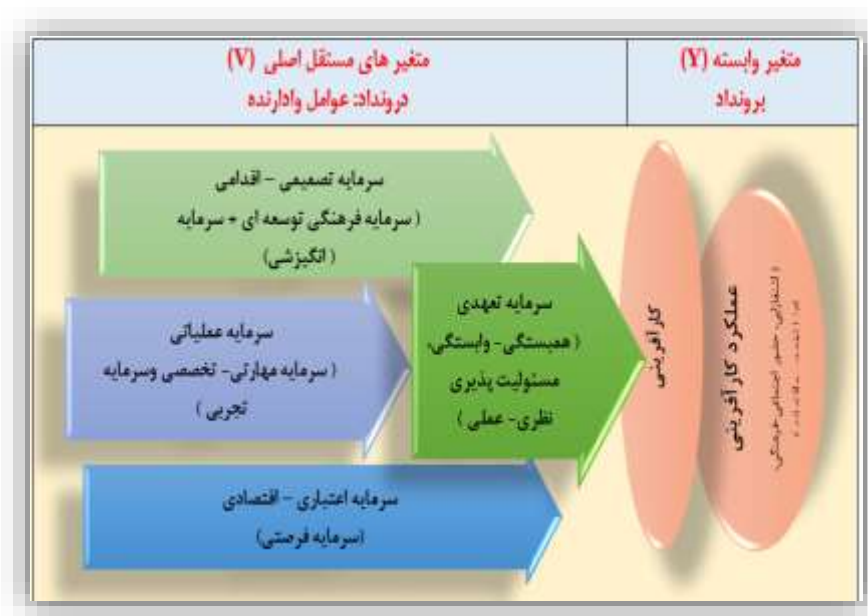
مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد با وجود این‌که پژوهش‌های همسویی با این پژوهش درخصوص تأثیر مستقیم و غیرمستقیم عوامل اجتماعی بر کارآفرینی وجود دارد. اما، تفاوت‌هایی نیز بین آنها و این پژوهش وجود دارد که بیان برخی از «عوامل اجتماعی درونی‌شده مؤثر بر کارآفرینی» از جمله آنها است. عواملی مانند «سرمایه تعهدی» که از درونی‌شدن «همبستگی و وابستگی اجتماعی» حاصل می‌شود یا «سرمایه اقدامی» که محصول درونی‌شدن «فرهنگ توسعه ای» است. به عبارت دیگر، براساس نظریه داده‌بنیاد، عوامل فردی کارآفرینی شامل سرمایه‌های اجتماعی درونی‌شده‌ای است که زمینه‌های کارآفرینی را مهیا می‌کنند. سرمایه‌هایی مانند سرمایه عملیاتی (مهارتی-تخصصی)، سرمایه اقدامی (فرهنگی-انگیزشی) و سرمایه اعتباری-اقتصادی. اگر فردی به سرمایه تعهدی که محصول عاطفه اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی است نیز مجهز گردد، آن‌گاه خطرات فعالیت‌های اقتصادی-اجتماعی مرتبط با مدیریت منابع مالی و انسانی و همچنین، چالش‌های ارتباطاتی مرتبط با رقابت‌های درون و برون جنسیتی و هتک حریم شخصیتی-جنسیتی را می‌پذیرد و اقدام به کارآفرینی می‌کند. فرد کارآفرین برای غلبه بر مشکلات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، قانونی، سازمانی، حتی برای فائق آمدن بر رقابت‌های درون و برون جنسیتی، از سرمایه‌های ارتباطی-انطباقی به‌عنوان راهبرد افزایش عملکردهای کارآفرینی بهره می‌گیرد. این فرایند در قالب مدل پارادایمی، در شکل ۱ نمایش داده شده است.

شکل ۱. مدل پارادایمی عوامل اجتماعی مؤثر بر کارآفرینی حاصل از نظریه داده بنیاد

منبع: یافته‌های پژوهش

نظریه داده بنیاد حاکی از آن است که عوامل اجتماعی مؤثر بر کارآفرینی که درونی و شخصی سازی شده‌اند، به مثابه عوامل و سرمایه‌هایی فردی بر کارآفرینی و عملکردهای آن اثر می‌گذارند. این نظریه براساس یافته‌های کیفی و مدل پارادایمی بالا، فرضیات و مدل تحلیل علی در قالب شکل ۲ ترسیم گردیده که گویای آن است که سرمایه‌های کارآفرینی با عملکرد کارآفرینی رابطه دارند.

شکل ۲. مدل علی برگرفته از مدل پارادایمی حاصل از نظریه داده بنیاد

منبع: یافته‌های پژوهش

- با توجه به دو مدل پارادایمی و علی بالا، فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر طرح شده است.
- فرضیه کلی: سرمایه‌های کارآفرینی تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد کارآفرینی زنان دانش‌آموخته آموزش عالی ساکن در تهران دارند.
- ۱- سرمایه‌های عملیاتی تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد کارآفرینی زنان دانش‌آموخته آموزش عالی ساکن در تهران دارند.
 - ۲- سرمایه‌های اقدامی تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد کارآفرینی زنان دانش‌آموخته آموزش عالی ساکن در تهران دارند.
 - ۳- سرمایه‌های تعهدی تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد کارآفرینی زنان دانش‌آموخته آموزش عالی ساکن در تهران دارند.

۴- سرمایه‌های اعتباری-اقتصادی تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد کارآفرینی زنان دانش‌آموخته آموزش عالی ساکن در تهران دارند.

ضمناً، پژوهش حاضر با استفاده از نظریه داده‌بنیاد و بر اساس داده‌های حاصل از مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته به تعاریف مفاهیم، متغیرها و روابط احتمالی بین آنها پرداخته است. بدین ترتیب که مصاحبه با برخی از اعضای جامعه آماری و مطلعین که جمعاً ۵۲ نفر بودند انجام گرفت و پس از پیاده‌سازی و کدگذاری باز از طریق استخراج فصل مشترک مفاهیم اظهارات آنها، یافته‌هایی شامل تعاریف مفهومی و عملیاتی نسبتاً جامع از موضوعات «کارآفرینی»، «سرمایه‌های مؤثر بر کارآفرینی» و «شاخص‌های عملکرد کارآفرینی» به شرح زیر است:

کارآفرینی

کارآفرینی از نظر مفهومی، به هرگونه ارزش‌افزایی مادی و غیرمادی هدفمند اشاره دارد (فروتن و همکاران، ۱۴۰۰). از نظر عملیاتی، به فعالیتی ارزش‌افزا و هدفمند گفته می‌شود که با اتکا به سرمایه‌های کارآفرینی انجام می‌شود.

تعریف سرمایه‌های کارآفرینی (متغیرهای مستقل)

سرمایه‌های کارآفرینی شامل تمامی ویژگی‌های ارزش‌آفرین و دارایی‌های شخصی‌سازی شده‌ای هستند که توانایی‌های لازم برای کارآفرینی را به فرد ارائه می‌دهد و از پیش‌نیازها و ملزومات کارآفرینی محسوب می‌شوند. این سرمایه کلی شامل شاخص‌هایی است که آنها نیز از جنس سرمایه‌اند و در این پژوهش به‌عنوان متغیرهای مستقل معرفی شده‌اند. متغیرهای مستقل شامل سرمایه عملیاتی، سرمایه اقدامی، سرمایه اعتباری-اقتصادی و سرمایه تعهد اجتماعی است که به اختصار سرمایه تعهدی نامیده می‌شود.

سرمایه عملیاتی: دارایی‌هایی است که فرد را برای انجام عملیات تخصصی و مهارتی مجهز می‌کند و از ترکیب سرمایه‌های مهارتی-تخصصی و تجربی حاصل می‌شود. این دارایی در اثر کسب تجارب شغلی گوناگون یا درازمدت صیقل یافته و افزایش می‌یابد.

سرمایه اقدامی: دارایی‌های فرهنگی و انگیزشی است که فرد را برای تصمیم‌گیری و اقدامات توسعه‌ای مهیا می‌سازد و از ترکیب سرمایه‌های فرهنگی-توسعه‌ای مانند فرهنگ برابری جنسیتی در اشتغال و انگیزشی مانند انگیزه‌های رفاهی، استقلالی، خودشکوفایی و خدمت حاصل می‌شود. سرمایه اعتباری-اقتصادی (فرصتی): دارایی‌هایی اعتباری و اقتصادی است که شرایط فرد را برای فرصت‌یابی یا فرصت‌سازی مهیا می‌کند و از ترکیب سرمایه اعتباری و سرمایه اقتصادی حاصل می‌شود. به عبارتی، این سرمایه شامل اعتبار اقتصادی ناشی از شرایط فرصتی است. به طور مثال، اعتبارات شغلی و بنیه درآمدی خانواده‌های خاستگاه (پدر، مادر، خواهر و برادر) و خودساخته (همسر) که می‌تواند شرایط فرصتی را برای فرد فراهم نماید.

سرمایه تعهدی: دارایی‌هایی است که فرد را برای پذیرش مسئولیت و تعهدات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آماده می‌کند و ترکیبی از سرمایه عاطفی (احساس همبستگی و وابستگی اجتماعی) و «مسئولیت‌پذیری نظری و عملی (پذیرش مسئولیت و خطرات اشتغال‌زایی برای خود یا دیگران) است.

تعریف شاخص‌های عملکرد کارآفرینی (متغیر وابسته):

عملکرد کارآفرینی: بازدهی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کارآفرینی است که با سه شاخص میزان و گستره اشتغال‌زایی، حضور و فعالیت اجتماعی-فرهنگی، و اعتبار تخصصی-اقتصادی سنجش می‌شود.

میزان و گستره اشتغال‌زایی: شامل شاخص‌های تعداد اشتغال‌زایی مستقیم و مجموع اشتغال‌زایی مستقیم و غیرمستقیم است.

حضور و فعالیت اجتماعی-فرهنگی: شامل شاخص‌های تعداد و تنوع فعالیت‌های اجتماعی، مانند تعداد دنبال‌کنندگان و مرکزیت شبکه‌های اجتماعی، شرکت در امور خیریه، تعداد و تنوع فعالیت‌های فرهنگی مانند نگارش کتاب، مقاله، سخنرانی، مصاحبه با رسانه‌ها، تدریس و پشتیبانی کارآفرینی است.

اعتبار تخصصی-اقتصادی: شامل شاخص‌های تخصصی و اقتصادی مانند اعتبار شرکت در نمایشگاه‌های تخصصی داخلی و خارجی، اعتبار اخذ وام و تسهیلات بر اساس اعتبار تخصصی،

اعتبار و امکانات مالی شخصی، اعتبار جذب سرمایه‌گذار یا اخذ تسهیلات از بانک‌ها و صندوق‌ها بر اساس اعتبار تخصصی یا اعتبار تضامنی و وثیقه‌ای است.

چارچوب نظری

تلاش برای مفهوم‌سازی کارآفرینی، از مکاتب اقتصادی آغاز گردیده و سپس به ترتیب توسط روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و محققین علم مدیریت ادامه یافته است (مورفی و همکاران، ۲۰۰۶). در این بین، هر دسته از دانشمندان با رویکرد و عینک مفهومی مربوط به حوزه تخصصی خود به موضوع پدیده کارآفرینی نگرسته‌اند که خلاصه‌ای از دیدگاه‌ها و رویکردهای هر گروه به شرح زیر از:

اقتصاددانان با توجه به ابعاد رشد اقتصادی، کارآفرینی را موجب ترکیب منابع و انواع دارایی‌ها می‌دانند که به افزایش ارزش آنها و ایجاد نوآوری و تغییرات جدید اقتصادی منجر می‌گردد. روان‌شناسان با رویکرد صفات رفتاری و توجه به ویژگی‌های روان‌شناختی و شخصیتی خاص آنان، کارآفرینی را تلاش افرادی می‌دانند که از طریق نیروی نیازهای روان‌شناختی خاصی مثل استقلال‌خواهی، توفیق‌طلبی، گریز از قدرت و نفوذ دیگران، تجربه‌گرایی و مانند آن تحریک می‌شوند و به کارآفرینی اقدام می‌کنند.

جمعیت‌شناسان با رویکرد جمعیت‌شناسی و تمرکز بر وجوه جمعیتی چون سن، جنس، تأهل، نژاد، مذهب، چرخه‌های زندگی و مانند آن کارآفرینی را فعالیتی می‌دانند که تحت تأثیر عوامل جمعیت‌شناختی شکل می‌گیرد و بر آنها مؤثر است.

اندیشمندان علم مدیریت با رویکرد اقتضایی، راهبردی و فرایندی، کارآفرینی را تلاش افرادی می‌دانند که با مدیریت منابع انسانی و غیرانسانی و تمرکز بر رفتار مدیریتی در ایجاد محیط و جو کارآفرینانه می‌کوشند و با توجه به امکانات موجود، فرصت‌ها را شکار کرده یا بدون توجه به امکانات موجود آنها را ایجاد می‌کنند.

جامعه‌شناسان با رویکرد فرایندی و تمرکز بر ابعاد محیطی و اجتماعی، کارآفرینی را نقش و کارآفرین را عهده‌دار نقش می‌دانند و بر ابعاد و تبعات اجتماعی کارآفرینی و تأثیر عوامل محیطی و فردی مؤثر بر فرآیند کارآفرینی متمرکز می‌شوند.

تمامی دیدگاه‌های علمی بالا با وجود گوناگونی رویکردها بر مفاهیم مشترکی از قبیل نوآوری، ثروت، خطرپذیری، فرصت‌یابی یا فرصت‌سازی، تشکیل و ساماندهی مجدد سازوکارهای اجتماعی و اقتصادی کار تأکید دارند.

روش پژوهش

این پژوهش در بخش کیفی با انجام مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با ۵۲ نفر از اعضای جامعه آماری و مطلعین به تعاریف، قضایا و فرضیاتی دست یافت که سنجش آنها ضرورت داشت. از این‌رو، برای سنجش یافته‌های نظریه داده‌بنیاد و پاسخ به این سوال که «آیا یافته‌های تحقیق کیفی قابلیت انتقال و تعمیم به سایر اعضای جامعه آماری را دارد یا خیر؟» مناسب‌ترین روش، پیمایش تشخیص داده شد. جامعه آماری شامل زنان کارآفرین و دانش‌آموخته آموزش عالی ساکن شهر تهران است که براساس اطلاعات به‌دست آمده از معاونت زنان ریاست جمهوری، وزارت کار و انجمن زنان کارآفرین حدود ۳۰۰ نفر تخمین زده شد. ابزار گردآوری داده پرسشنامه محقق ساخته‌ای است که با ۷۴ واحد سنجش برگرفته از مصاحبه‌ها ساخته شد. به جز ۱۶ پرسش زمینه‌ای و ۱۸ پرسش که متغیر وابسته عملکرد کارآفرینی را می‌سنجند، بقیه شامل گویه‌هایی است که متغیرهای مستقل را می‌سنجند. متغیرهای مستقل سرمایه‌های عملیاتی، اقدامی، هریک دارای ۱۲ گویه و متغیرهای سرمایه تعهدی و سرمایه اعتباری-اقتصادی به ترتیب دارای ۹ و ۷ گویه هستند. برای نمونه‌گیری نیز با توجه به شرایط فاصله‌گذاری اجتماعی از روش «اتفاقی-برخط» استفاده شد. بدین‌صورت که پرسشنامه الکترونیکی در گروه‌های مرتبط با کارآفرینان اعم از گروه‌های واتساپی انجمن‌ها و مانند آن به اشتراک گذاشته شد. پس از دریافت ۳۰ پرسشنامه تکمیل‌شده، همسازی درونی و پایایی گویه‌های آن از طریق احتساب آلفای کرونباخ بررسی و اعداد قابل قبولی حاصل گردید. ارسال مکرر پرسشنامه‌ها تا جایی ادامه یافت که دیگر هیچ پرسشنامه چدیددی دریافت نگردید. از این‌رو، پس از دریافت تعداد ۱۵۰ پرسشنامه تکمیل‌شده

نسبتاً بدون نقص، عملیات بررسی‌های آماری آغاز شد. برای سنجش پایایی پرسشنامه از آزمون کرونباخ آلفا و برای سنجیدن روایی و پایایی متغیرهای سازه از تحلیل عاملی KMO و آزمون بارتلت استفاده شد. به منظور حصول اطمینان از رعایت پیش‌فرض‌های آماری علاوه بر بررسی انحراف معیار، کشیدگی و چولگی داده‌ها به بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای مورد بررسی به وسیله آزمون کولموگروف پرداخته شد و با اطمینان از توزیع یکنواخت داده‌ها، آماره‌های پارامتریک برای آزمون فرضیه‌های آماری به کار گرفته شد. از این‌رو، برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از آزمون همبستگی پیرسون و نرم افزار SPSS و برای بررسی ساختار مدل از تحلیل مسیر و نرم افزار لیزرل بهره گرفته شد.

یافته‌ها

یافته‌های کیفی در مدل پارادایمی به‌طور مختصر توضیح داده شد. یافته‌های کمی شامل نیکویی سنجش متغیرهای اصلی تحقیق است که در جداول زیر خلاصه شده است.

برای سنجش پایایی و روایی متغیرهای تحقیق و گویه‌های مرتبط با آنها، همچنین بررسی کفایت داده‌ها آزمون‌های لازم انجام شد که در آن مقدار آلفای کرونباخ قابل قبول گویه‌های متغیرها تحت تحلیل عاملی و آزمون بارتلت قرار گرفته است. از آنجا که میزان KMO بین صفر و یک در نوسان است و مقدار بزرگتر از ۰/۵ نشانگر کفایت و قابلیت بسیار خوب گویه‌ها است. نتایج تحلیل عاملی نشان می‌دهد که گویه‌های هر یک از متغیرهای مزبور چند درصد تغییرات را تبیین می‌کنند. جدول زیر نشان‌دهنده روایی و پایایی آنها است.

جدول ۱. تحلیل عاملی و اعتبار گویه‌های متغیرهای اصلی پژوهش

مقدار وریانس تبیین یافته	تحلیل عاملی (روایی سازه)		پایایی		متغیر / مؤلفه	
	سطح معناداری	آزمون بارتلت	KMO	وضعیت پایایی		
۲۸/۸۹	۰/۰۰۰	۳۱۴/۱۳۸	۰/۶۸۲	قابل قبول	۰/۶۸۰	سرمایه‌های عملیاتی (V1)
۳۳/۵۵	۰/۰۰۰	۶۲۸/۹۸	۰/۷۶۷	قابل قبول	۰/۸۳۷	سرمایه‌های اقدامی (V2)

۵۴/۴۸	۰/۰۰۰	۳۹۰/۵۲۲	۰/۸۵۸	قابل قبول	۰/۹۲۳	سرمایه های تعهدی	(V3)
۴۲/۳۲	۰/۰۰۰	۳۳۲/۲۸۲	۰/۶۹۰	قابل قبول	۰/۷۲۵	سرمایه های اعتباری- اقتصادی	(V4)
۳۵/۷۹	۰/۰۰۰	۵۵۸/۲۵۷	۰/۷۴۸	قابل قبول	۰/۷۸۱	عملکرد کارآفرینی	(Y)

منبع: یافته‌های پژوهش

پس از سنجش وضعیت روایی و پایایی پرسشنامه و کسب نتایج قابل قبول، به منظور حصول اطمینان از رعایت پیش فرض‌های آماری، به کمک مقادیر انحراف معیار، کشیدگی، چولگی و آزمون کلموگروف اسمیرنوف به بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای مورد بررسی پرداخته شد. باتوجه به این که سطوح معنی داری از ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین، فرض صفر تأیید و با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت توزیع متغیرها نرمال می‌باشد و از همقواری برخوردارند.

جدول ۲. توزیع داده‌های کمی متغیرها

عملکرد کارآفرینی (Y)	سرمایه‌های اعتباری- اقتصادی (V4)	سرمایه‌های تعهدی (V3)	سرمایه‌های اقدامی (V2)	سرمایه‌های عملیاتی (V1)	متغیرها	
					شاخص‌های آمار توصیفی	
۲/۷۱	۲/۸۷	۴/۱۲	۳/۸۶	۲/۹۹	میانگین	پارامترهای
۰/۷۴	۰/۹۴۸	۰/۸۹۷	۰/۸۳	۰/۸۹۷	انحراف معیار	نرمال
۰/۳۶۷	۰/۱۹۴	۰/۲۳۷	۰/۲۹۹	۰/۲۲۸	مقدار مطلق	حداکثر
۰/۳۶۷	۰/۱۸۸	۰/۱۶۳	۰/۲۳۱	۰/۲۲۸	مقدار مثبت	مقدار
۰/۲۴۷-	۰/۱۹۴-	۰/۲۳۷-	۰/۲۹۹-	۰/۲۰۵-	مقدار منفی	اختلاف‌ها
۱/۶۴۱	۰/۷۲۳	۰/۹۷۴	۱/۰۰۲	۱/۲۲۸	مقدار آزمون کولموگروف اسمیرنوف	
۰/۰۵۹	۰/۶۷۲	۰/۲۹۹	۰/۲۶۸	۰/۰۹۸	سطح معناداری	

منبع: یافته‌های پژوهش

با حصول اطمینان از توزیع یکنواخت داده‌ها، از آزمون‌های پارامتریکی برای آزمون فرضیات تحقیق استفاده شد که نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای سنجش رابطه دوی متغیرهای مستقل و وابسته در جدول زیر خلاصه شده است.

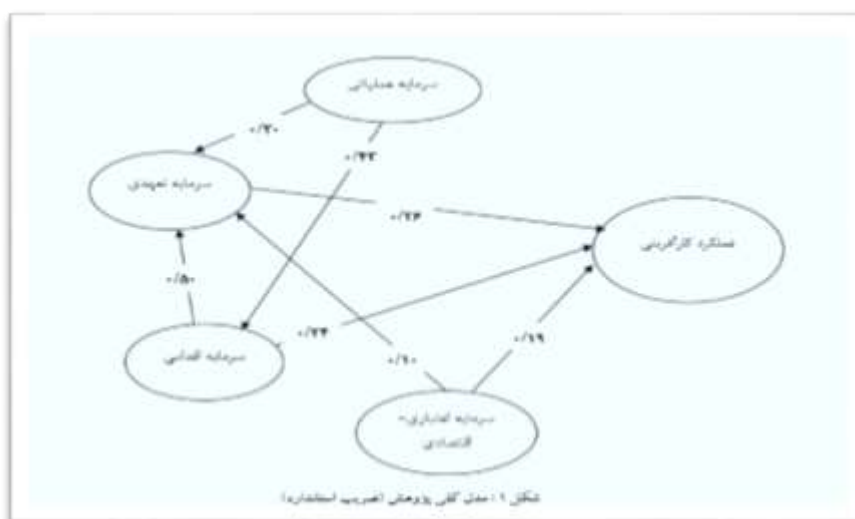
جدول ۳. همبستگی دو به دوی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته

متغیرهای مستقل	سرمایه‌های کارآفرینی	ضرایب همبستگی پیرسون و سطوح معناداری	عملکرد کارآفرینی (Y)
(V1)	سرمایه عملیاتی	ضریب همبستگی پیرسون	*۰/۱۸۹
		سطح معناداری	۰/۰۲۰
(V2)	سرمایه اقدامی	ضریب همبستگی پیرسون	*۰/۱۵۳
		سطح معناداری	۰/۰۳۵
(V3)	سرمایه تعهدی	ضریب همبستگی پیرسون	**۰/۲۴۱
		سطح معناداری	۰/۰۰۰
(V4)	سرمایه اعتباری-اقتصادی	ضریب همبستگی پیرسون	**۰/۲۴۰
		سطح معناداری	۰/۰۰۰
(V)	سرمایه کلی کارآفرینی	ضریب همبستگی پیرسون	**۰/۳۰۶
		سطح معناداری	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش (** معناداری در سطح کمتر از ۰/۰۱ و * معناداری در سطح کمتر از ۰/۰۵ است).

ضرایب همبستگی پیرسون نشان داد متغیر مستقل و کلی سرمایه کارآفرینی بیشترین همبستگی را با عملکرد کارآفرینی دارد. پس از آن از میان متغیرهای مستقل، به ترتیب متغیرهای سرمایه تعهدی با رتبه اول، سرمایه اعتباری-اقتصادی با رتبه دوم، سرمایه عملیاتی با رتبه سوم و سرمایه اقدامی با آخرین رتبه در همبستگی با متغیر عملکرد کارآفرینی هستند. به طور کلی نتایج نشان‌دهنده رابطه مثبت و معنادار بین متغیرهای مستقل «سرمایه‌های کارآفرینی» و متغیر وابسته «عملکردهای کارآفرینی» است و فرضیات تحقیق تأیید می‌گردد. عدد همبستگی نیز نمایشگر «رابطه متوسط» بین متغیر کلی سرمایه کارآفرینی و عملکرد کارآفرینی است. همچنین، رابطه نسبتاً متوسط بین متغیرهای مستقل سرمایه تعهدی و سرمایه اعتباری-اقتصادی با متغیر وابسته برقرار است. اما رابطه مثبت و معنادار نسبتاً ضعیف میان متغیرهای مستقل سرمایه عملیاتی

و سرمایه اقدامی با متغیر وابسته عملکرد کارآفرینی حاکی از این است که صرف وجود هریک از این سرمایه‌ها، لزوماً منجر به عملکرد کارآفرینی نمی‌شود و این متغیر نه تنها تحت تأثیر ترکیبی از عوامل است. بلکه ممکن است از متغیرهای دیگری مانند ویژگی‌های جمعیتی، زمینه‌ای یا عوامل صرفاً اجتماعی، مانند قوانین موضوعه، وضعیت اقتصادی کلان، سیاستگذاری‌های بین‌المللی، تحریم و مانند آن متأثر باشد که در این پژوهش در نظر گرفته نشده است. به منظور آزمون تجربی مدل مؤثر بر عملکرد کارآفرینی در زنان دانش‌آموخته، تعیین مدل ساختاری و روابط علی مستقیم و غیرمستقیم متغیرها، تحلیل مسیر با استفاده از نرم افزار لیزرل انجام شد و نتایج تحلیل معادلات ساختاری در نمودارهای زیر نمایش داده شده است.

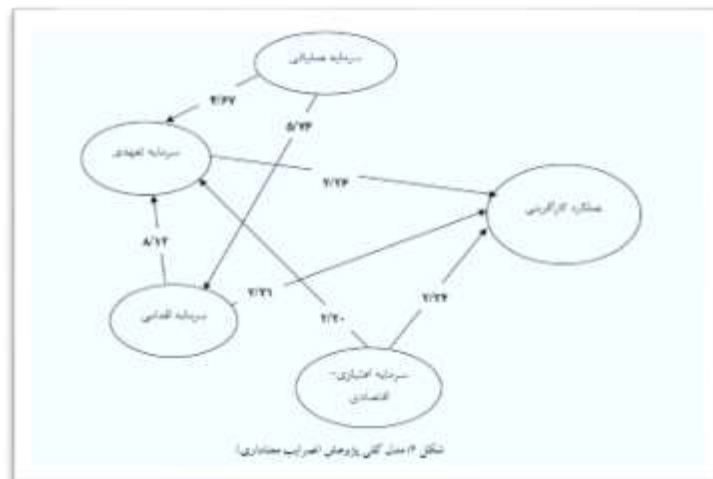

شکل ۳. مدل کلی پژوهش (ضرایب استاندارد)

منبع: یافته‌های پژوهش

در نمودار مسیر فوق، هر متغیر مستقل یک ضریب مسیر دارد که مقدار تغییر مورد انتظار در متغیر وابسته را در نتیجه یک واحد تغییر در متغیر مستقل نشان می‌دهد. چنان‌که مشاهده می‌شود متغیرهای مستقل و اصلی سرمایه اقدامی، سرمایه تعهدی و سرمایه اعتباری-اقتصادی هریک

حداقل یک پیکان به متغیر وابسته وارد می‌کنند. به عبارت دیگر، بر میزان عملکرد کارآفرینی در زنان به صورت «مستقیم» تأثیر مثبت دارند. از میان این سه متغیر مستقل «سرمایه تعهدی» نقش مرکزی دارد و به مثابه یک «میانجی» عمل کرده و واسطه تأثیرات «غیرمستقیم» متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته می‌شود و سه پیکان از سوی متغیرهای مستقل دیگر دریافت می‌کند. دو سرمایه اقدامی و اعتباری، هم به صورت مستقیم و هم غیرمستقیم بر میزان عملکرد کارآفرینی زنان دانش‌آموخته اثر دارند که البته تأثیرات غیرمستقیم خود را از طریق سرمایه تعهدی اعمال می‌کنند. اما، متغیر سرمایه عملیاتی به واسطه متغیرهای سرمایه اقدامی و سرمایه تعهدی به صورت غیرمستقیم بر میزان عملکرد کارآفرینی تأثیر دارد. در واقع، ضرایب تأثیر بیانگر سهم یا وزن هر متغیر مستقل در تبیین واریانس متغیر وابسته است. بنابر نتایج کلی می‌توان گفت که سرمایه تعهدی بیشترین تأثیر مستقیم، و پس از آن به ترتیب سرمایه‌های اقدامی و اعتباری-اقتصادی تأثیر مستقیم خود را اعمال می‌کنند. ضرایب معناداری مدل کلی پژوهش در تصویر ذیل نمایش داده شده است. ملاحظه مقادیر ضرایب نشان از سطح بالای اطمینان دارد.

شکل ۴. مدل کلی پژوهش (ضرایب معناداری)

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج اجرای مدل ساختاری عوامل مؤثر بر عملکرد کارآفرینی زنان به صورت تأثیرات مستقیم، غیرمستقیم و کل، در جدول ذیل ارائه می‌شود.

جدول ۴. نتایج اجرای مدل ساختاری عوامل مؤثر بر عملکرد کارآفرینی زنان

تأثیر کل	تأثیر غیر مستقیم	تأثیر مستقیم	سرمایه های کارآفرینی
۰/۰۷۸	به واسطه متغیر سرمایه تعهدی = ۰/۰۷۸	-	سرمایه عملیاتی
۰/۱۰۳	به واسطه متغیر سرمایه اقدامی = ۰/۱۰۳	-	سرمایه اقدامی
۰/۳۷۰	به واسطه متغیر سرمایه تعهدی = ۰/۱۳۰	۰/۲۴۰	سرمایه تعهدی
۰/۲۶۰	-	۰/۲۶۷	سرمایه اعتباری- اقتصادی
۰/۲۱۶	به واسطه متغیر سرمایه تعهدی = ۰/۰۲۶	۰/۱۹۰	

منبع: یافته‌های پژوهش

برازش مدل اندازه‌گیری کلی پژوهش به شرح نتایج مندرج در جدول زیر قابل قبول است.

جدول ۵. شاخص‌های برازش مدل کلی پژوهش

ردیف	معیارهای برازش مدل	نام اختصاری	حد قابل قبول	مقدار	تفسیر
۱	کای دو بر درجه آزادی	df/X^2	کمتر از ۳	۱/۸۲	قابل قبول
۲	شاخص نیکویی برازش	GFI	بالاتر از ۰/۹۰	۰/۹۳	قابل قبول
۳	شاخص برازش هنجار شده	NFI	بالاتر از ۰/۹۰	۰/۹۵	قابل قبول
۴	شاخص برازش تطبیقی	CFI	بالاتر از ۰/۹۰	۰/۹۱	قابل قبول
۵	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۳	قابل قبول
۶	شاخص برازندگی تعدیل یافته	AGFI	بالاتر از ۰/۹۰	۰/۹۰	قابل قبول

منبع: یافته‌های پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

در حال حاضر در ایران جمعیت زنان تحصیل کرده غیر شاغل قابل توجه است. از آنجا که کارآفرینی زنان دانش آموخته به رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه کمک می‌کند پس برنامه‌ریزی برای گسترش آن اهمیت دارد. بنابراین، شناخت دقیق‌تر آن ضرورت دارد. از این رو طی یک پژوهش کیفی با روش «نظریه داده بنیاد» و مصاحبه عمیق با ۵۲ مشارکت‌کننده، قضایایی حاصل شد. با این توضیح که نظریه مذکور حاکی از این است که سرمایه‌های ناشی از «عوامل اجتماعی شخصی سازی شده» بر عملکرد کارآفرینی مؤثر است. مدل پارادایمی حاصل از آن، بیان می‌کند که «علاوه بر سرمایه اعتباری-اقتصادی، برخی از عوامل اجتماعی درونی شده‌ای مانند سرمایه‌های عملیاتی، اقدامی و تعهدی وجود دارند که بر عملکرد کارآفرینی زنان دانش‌آموخته مؤثرند». سنجش یافته‌های کیفی مستلزم سنجش فرضیات است. فرضیات مورد بررسی مبتنی بر نظریه‌ای است که از پژوهش کیفی حاصل شده است. لذا پژوهش پیمایشی حاضر به منظور بررسی قابلیت انتقال و تعمیم‌پذیری نظریه مذکور انجام شد. فرضیه کلی عبارتست از این‌که «سرمایه‌های کارآفرینی تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد کارآفرینی زنان دانش‌آموخته آموزش عالی، ساکن تهران دارند». متغیرهای مستقل شامل سرمایه‌های عملیاتی، اقدامی، تعهدی و اعتباری-اقتصادی است. جامعه آماری شامل «زنان کارآفرین و دانش‌آموخته آموزش عالی است که در تهران ساکن هستند». روش نمونه‌گیری «اتفاقی-برخط» و ابزار پژوهش، «پرسشنامه محقق ساخته» است که توسط ۱۵۰ نفر از اعضای جامعه آماری تکمیل شده است. پرسشنامه، شامل ۷۴ واحد سنجش‌ای و گویه‌ها برگرفته از اظهارات مشارکت‌کنندگان است. براساس آزمون‌های کرونباخ، گویه‌ها دارای پایایی و همسازی درونی است. آزمون تحلیلی و بارلت هم نشان‌دهنده روایی و پایایی قابل قبول سازه است. پس از اطمینان از یکنواخت بودن توزیع متغیرها، که به وسیله آزمون‌های سنجش نرمالیته مانند انحراف معیار، چولگی-کشدگی و کولموگروف اسیمرنوف انجام شد، از آزمون‌های پارامتریک برای سنجش فرضیه‌ها استفاده شد. یافته‌های آمار توصیفی نشان داد اکثر پاسخگویان به‌طور میانگین دارای سرمایه‌های عملیاتی، اقدامی و اعتباری-اقتصادی متوسطی هستند. اما، سرمایه تعهدی بالایی دارند و تمام پاسخگویان مشکلات اقتصادی نیز دارند. در آمار استنباطی نتایج همبستگی پیرسون نشان داد که متغیر مستقل

و کلی «سرمایه‌های کارآفرینی» رابطه مثبت و معنادار و متوسطی با متغیر وابسته و کلی «عملکرد کارآفرینی» دارد. مقادیر ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل و اصلی نشان داد که هر چهار متغیر مستقل اصلی رابطه مثبت و معنادار با متغیر وابسته دارند. اعداد همبستگی نشان داد متغیر «سرمایه تعهدی» رتبه اول و بعد از آن متغیرهای مستقل «سرمایه اعتباری-اقتصادی» در رتبه دوم، «سرمایه عملیاتی» در رتبه سوم و «سرمایه اقدامی» در رتبه چهارم با متغیر عملکرد کارآفرینی رابطه مستقیم و معنادار متوسط و نسبتاً متوسطی دارند.

همچنین، انجام تحلیل مسیر ساختار مدل و تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها به وسیله نرم‌افزار لیزرل نشان داد متغیر سرمایه تعهدی نسبت به سایر سرمایه‌ها از مرکزیت و بیشینگی تأثیر برخوردار است. زیرا، نه تنها بیشترین تأثیر مستقیم را بر عملکرد کارآفرینی دارد. بلکه، اثرگذاری غیرمستقیم متغیرهای دیگر به واسطه سرمایه تعهدی اعمال می‌گردد. به عبارت دیگر، سرمایه تعهدی نقش میانجی را در مدل ساختاری ایفا می‌کند. بعد از سرمایه تعهدی به ترتیب سرمایه اقدامی و سرمایه اعتباری-اقتصادی با تأثیر مستقیم و غیرمستقیم و سرمایه عملیاتی تنها به صورت غیرمستقیم مؤثرند. اما به لحاظ تأثیر کل، سرمایه اقدامی بیشترین اثر کل را دارد و پس از آن به ترتیب سرمایه‌های تعهدی، اعتباری-اقتصادی و عملیاتی قرار دارند. در مجموع، نتایج آماری این پیمایش نشان داد که بین سرمایه‌های کارآفرینی و عملکرد کارآفرینی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. تحلیل مسیر نیز ضمن نمایش چگونگی و میزان رابطه، مرکزیت و بیشینگی تأثیر مستقیم «سرمایه تعهدی» را نمایش داد. نتایج آماری مؤید فرضیات برگرفته از نظریه داده‌بنیاد است. بنابراین می‌توان گفت یافته‌های پژوهش کیفی قابلیت انتقال و تعمیم به سایر اعضای جامعه آماری را دارد.

همچنین، نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌های پیشین همسویی‌هایی دارد. از جمله با نتایج پژوهش پاک خصال و سفیری (۱۳۹۸) درباره تأثیر عوامل فردی و اجتماعی بر موفقیت زنان کارآفرین همسو است. درباره تأثیر برابرنگری جنسیتی به عنوان مولفه «سرمایه فرهنگی» و زیرعامل سرمایه اقدامی بر عملکرد کارآفرینی نیز با نتایج مطالعه کارمن (۲۰۱۶) که فرهنگ کارآفرینی را بر توفیق کارآفرینی مؤثر می‌داند و نتایج مطالعه امیری و همکاران (۱۳۹۵) که جامعه‌پذیری و نگرش‌های جنسیتی را بر کارآفرینی مؤثر می‌داند، همسو است. نتایج درخصوص

تأثیر تیم‌سازی و شبکه‌سازی (زیرعامل‌های سرمایه عملیاتی) بر بهبود فرایند کارآفرینی نیز با نتایج پژوهش مالک‌پور و دلاور (۱۳۹۵) مطابقت دارد. درخصوص تأثیر سرمایه عملیاتی (مهارت، تخصص و تجربه) بر عملکرد کارآفرینی با نتایج پژوهش ازغند (۱۳۹۵) که مهارت و تجربه را بر استفاده از فرصت‌های شغلی مؤثر می‌داند و نتایج تحقیق عزیزی (۱۳۹۴) مبنی بر تأثیر آموزش بر کارآفرینی همسویی وجود دارد. به‌علاوه با نتایج پژوهش ایبه و آنیاباوسو (۲۰۱۲) درخصوص تأثیر مشاوره و آموزش بر عملکرد کارآفرینی مطابقت دارد. همچنین با یافته‌های کشاورز (۱۳۹۴) مبنی بر تأثیر مثبت مهارت‌آموزی و تأثیر منفی تبعیض جنسیتی - ساختاری بر کارآفرینی همسویی وجود دارد. فرضیات و نتایج تأییدی این پژوهش با پژوهش‌های مارتیانا آندری (۲۰۱۸) درمورد تأثیر انگیزه بر کسب‌وکار و تصمیم‌گیری در مورد آن همراستا است. همچنین با یافته‌های جبین و کتسیلوود (۲۰۱۵) همسو است که عوامل انگیزشی را در موفقیت کارآفرینی مؤثر می‌داند. این پژوهش از این لحاظ که مهم‌ترین انگیزه‌های زنان کارآفرین را خدمت به جامعه و استقلال اقتصادی و تصمیم‌گیری می‌داند با پژوهش مادن (۲۰۱۵) مطابقت دارد. نتایج این پژوهش درخصوص تأثیر مهارت ارتباطی - انطباقی (زیرعامل‌های سرمایه مهارتی) با نتایج پژوهش سیری و همکاران (۲۰۱۲) که مهارت شنیداری، ارتباطی و انعطاف‌پذیری را از مهم‌ترین مهارت‌های کارآفرینان می‌دانند، تطابق دارد.

ملاحظه همسویی ابعاد گوناگون یافته‌های پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین حاکی از این است که باوجود این‌که برخی از سرمایه‌های کارآفرینی، به‌ظاهر جزء «مزیت‌های فردی» است. اما درواقع ویژگی‌های حاصل از «تأثیرات اجتماعی درونی شده‌ای» هستند که در فرایند جامعه‌پذیری شخصی‌سازی شده و در قالب ویژگی‌های فردی ظهور و بروز یافته‌اند. به‌طور مثال، «سرمایه اقدامی» که عناصر تصمیم‌سازی و اقدام کارآفرینانه را ایجاد می‌کند محصول عوامل انگیزشی و فرهنگ توسعه‌ای است که در خانواده، محیط‌های آموزشی رسمی و غیررسمی و کنش‌های متقابل اجتماعی شکل می‌گیرد و قوام می‌یابد. به‌عبارتی، اگر آموزش‌های رسمی و غیررسمی فرهنگی مؤید برابری جنسیتی و توسعه فردی باشد با برانگیختن انگیزه‌های گوناگونی مانند خودشکوفایی، استقلال مالی، رقابت‌های اجتماعی و مانند آن می‌تواند موجب ایجاد سرمایه

اقدامی شود که در فرایند اجتماعی شدن فرد، خلق و درونی می‌شود و او را برای مصمم شدن و اقدام عملی مجهز می‌کند. همچنین سرمایه «اعتباری-اقتصادی» تحت تأثیر پایگاه اجتماعی و روابط اجتماعی-اقتصادی حاکم بر خانواده و جامعه پدیدار می‌شود. «سرمایه عملیاتی» نیز که محصول هم‌افزایی تجارب زیسته اشتغال و انواع مهارت‌های ارتباطی-انطباقی و تخصصی است، به تدریج و از طریق آزمون و خطا، تقلید و یادگیری در فرد ایجاد می‌شود و فرد را برای پرکردن خلاءهای احتمالی در کسب و کار، ایجاد ارتباطات انطباقی و کاهش آسیب‌پذیری آماده می‌کند. به همین منوال، وجود عاطفه اجتماعی، مسئولیت‌پذیری و احساس همبستگی-وابستگی اجتماعی که از عناصر سازنده «سرمایه تعهدی» هستند، به چگونگی ارتباطات خانواده با اطرافیان، کنش‌های متقابل اجتماعی و محیط‌های آموزشی رسمی و غیررسمی بستگی دارد. که ویژگی‌هایی مانند امنیت، صمیمیت و تعاون را نه تنها به صورت تدریجی خلق می‌کند. بلکه با ظهور و بروز آنها، مزیت‌های نسبی کارآفرینی را ایجاد می‌کند. این مزیت‌ها بر عملکرد زنان کارآفرین تأثیر مثبت دارند. دستاورد چشمگیر فعالیت‌های کارآفرینانه زنان دانش‌آموخته شامل استقلال اقتصادی، ایجاد و اصلاح روابط اجتماعی، اصلاح فرهنگ درون و برون جنسیتی اشتغال، تغییر و به‌گشت الگوهای نقش اجتماعی است. تأثیرات مثبتی که عملکردهای اجتماعی-اقتصادی آنان بر سطوح کلان‌تر اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی می‌گذارند برای حرکت جامعه به سوی اهداف توسعه پایدار سودمند است. لذا به متولیان، برنامه‌ریزان اجتماعی و خانواده‌ها پیشنهاد می‌شود که برای ایجاد محیط مناسبی که پدیدآور سرمایه‌های کارآفرینی در زنان دانش‌آموخته باشد، اقدامات عملی انجام دهند. به گونه‌ای که درخصوص برابری جنسیتی اشتغال به منظور کاهش ریسک حضور اجتماعی-اقتصادی زنان فرهنگ‌سازی نمایند تا از این طریق اسباب توجه آنان به فرجام اقتصادی-اجتماعی و توسعه‌ای جامعه و خدمت به اجتماع فراهم شود. بدین ترتیب، با افزایش همبستگی و وابستگی اجتماعی، شرایط افزایش عاطفه اجتماعی، تعلق اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی کنشگران نیز مهیا می‌گردد. در این شرایط، بستر ترغیب زنان به کارآفرینی و افزایش عملکرد آنان فراهم می‌شود. از آنجا که چنین بستری موجب بروز کنش‌های اجتماعی-اقتصادی دلسوزانه‌ای به نفع جامعه می‌شود، پیشنهاد می‌گردد متولیان اجتماعی، محیط و شرایط مساعد را از مسیرهای مشروحه زیر تقویت نمایند.

۱. تقویت سرمایه تعهد اجتماعی و زیرعامل‌های آن از طریق تصحیحات اجتماعی-فرهنگی، از مسیر تقویت عاطفه اجتماعی، تعلق اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی به‌وسیله آموزش‌های غیرمستقیم رسمی و غیررسمی.
۲. ترغیب زنان دانش‌آموخته به کارآفرینی با تقویت سرمایه اقدامی از طریق فرهنگ‌سازی برای تهییج زیرعامل‌های انگیزشی و توسعه‌ای.
۳. ایجاد شرایط قانونی و سازمانی مساعد با مصوبات اجرایی تسهیل‌کننده و ایجاد سازمان‌های رسمی پشتیبان و تشویق انجمن‌ها، تعاونی‌ها و تشکل‌های غیررسمی حمایت‌کننده به‌منظور کاهش فرسودگی کارآفرینان. همچنین، تلاش عملی متولیان برای رفع موانع قانونی-سازمانی به‌منظور افزایش امید به موفقیت اقدام‌کنندگان به تأسیس کسب‌وکار.
۴. تقویت توان مالی کارآفرینان از طریق معاف‌سازی مالیاتی در سنوات آغازین رشد کسب‌وکارها. همچنین حمایت مالی از طریق بنگاه‌ها و صندوق‌های حمایتی پرداخت‌کننده وام و تسهیلات.
۵. سیاستگذاری در جهت ثبات قیمت ارز و برقراری روابط تجاری-بین‌المللی به‌منظور پیشگیری از شکست اقتصادی یا کاهش توان اقتصادی کارآفرینان.

منابع

- احمدپور داریانی، محمود و مقیمی، سیده‌محمد. (۱۳۹۵). *مبانی کارآفرینی*. نشر فراندیش، چاپ هفدهم.
- ازغند، معصومه، خانی، نوشین و موسایی، میثم. (۱۳۹۵). *بررسی تجربه زیسته اشتغال فارغ التحصیلان آموزشگاه فنی - حرفه‌ای دختران بقیه الله سبزوار*. دانشگاه امام رضا علیه السلام، دانشکده هنر.
- امیری، معصومه، قدیری مقدم، ابوالفضل و عابدی سروستانی، احمد. (۱۳۹۵). *واکاوی جنسیتی دانشجویان در قابلیت‌های کارآفرینی*. *اولین کنفرانس بین‌المللی کارآفرینی، اخلاقیت و نوآوری، شیراز، ۲۹ مردادماه*.
- پاک خصال، اعظم و سفیری، خدیجه. (۱۳۹۸). *بررسی تأثیر ویژگی‌های فردی و اجتماعی زنان کارآفرین بر موفقیت در کارآفرینی*. *فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، دوره ۱۳، شماره ۴۶، صص ۱۱۵-۱۵۳*.
- عزیزی، محمد. (۱۳۹۴). *بررسی تحلیلی-مقایسه‌ای عملکرد مراکز کارآفرینی برتر دانشگاه‌های آمریکا و مراکز کارآفرینی دانشگاه‌های منتخب ایران*. *نوآوری و ارزش‌آفرینی، دوره ۴، شماره ۸، صص ۲۱-۳۲*.
- فروتن، مهنوش، سفیری، خدیجه و میرساردو، طاهره. (۱۴۰۰). *تعاریف و سنخ‌شناسی کارآفرینی و خود اشتغالی زنان دانش‌آموخته آموزش عالی شاغل در شهر تهران*. *توسعه اجتماعی، دوره ۱۵، شماره ۴، صص ۱-۳۸*.
- کشاوری خدیجه. (۱۳۹۴). *مطالعه زمینه‌های شکاف میان دسترسی زنان به آموزش عالی و حضور آنان در بازار کار*. *مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی، دوره ۴، شماره ۱، صص ۱۷۷-۲۰۲*.
- مالکپور، کامران و دلاور، علی. (۱۳۹۴). *نقش آموزش‌های دانشگاهی بر ایجاد روحیه کارآفرینی و راهکارهای ارتقاء آن*. *پژوهش‌های تربیتی، دوره ۲، شماره ۳۱، صص ۳۲-۵۷*.
- ممیز، آیت‌اله، قاسمی، سیده‌عاطفه و قاسمی، سیده‌فاطمه. (۱۳۹۲). *بررسی عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی زنان*. *رشد فناوری، دوره ۹، شماره ۳۵، صص ۱۵-۲۲*.

مهدوی مزده، محمد، بانک، مائده، زاهدی، محمدرضا و پورمسگری، مجید. (۱۳۹۲). تعیین شاخص‌های تأثیرگذار در کارآفرین بودن دانشگاه‌های دولتی ایران و رتبه‌بندی دانشگاه‌ها از

این منظر. سیاست علم و فناوری، دوره ۶، شماره ۱، صص ۹۸-۸۱.

- Ahmadpour Dariani, M. & Moghimi, M. (2016). *Fundamentals of entrepreneurship*. Farandish Publishing, 17th edition. (In Persian)
- Amiri, M., Ghadiri Moghadam, A. & Abedi Sarvestani, A. (2016). Students' gender analysis in entrepreneurial abilities. The First International Conference on Entrepreneurship, Creativity and Innovation, Shiraz, 29 August. (In Persian)
- Azghand, M., Khani, N. & Mosaei, M. (2016). Study of the life experience of graduates' employment. Baqiyatallah Sabzevar Girls' Technical-Vocational School, Imam Reza University, Faculty of Arts. (In Persian)
- Azizi, M. (2015). Analytical study-comparison of the performance of top entrepreneurship centers of American universities and entrepreneurship centers of selected universities in Iran. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 4(8), 32-21. (In Persian)
- Bygrave, W. D. (2004). The Entrepreneurial Process In: Bygrave, W. D. & Zacharakis, A. Eds., *The Portable MBA in Entrepreneurship*, John Wiley & Sons, Hoboken.
- Calota, G. & Ilie, G. (2013). The lost generation. an analysis on the employability of higher education graduates in Europe. Case Study: Romania. *Internal Auditing and Risk Management, Athenaeum University of Bucharest*, 30(1), 135-144.
- Carmina, R. (2016). Employment status in amateur sport in Italy. *European Labour Law Journal*, 7(1), 142-163.
- Christina, J. (2013). Impact of strategic orientation on women owned service enterprises. Tenth Aims International Conference on Management, January 2013.
- Foroutan, M., Safiri, K. & Mirsardo, T. (2021). Phenomenological typology of entrepreneurship and self-employment of working graduated women in Tehran. *Social Development*, 15(4), 1-38. (In Persian)
- Faisal, M. N., Jabeen, F. & Katsioloudes, M. I. (2017). Strategic interventions to improve women entrepreneurship in GCC countries. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 9(2), 161-180.
- Gürol, Y. & Atsan, N. (2006). Entrepreneurial characteristics amongst university students: Some insights for entrepreneurship education and training in Turkey. *Education and Training*, 48(1), 25-38.

- Henly, A. (2012). Job creation by the self-employment: The roles of entrepreneurship and financial capital. *Small Business Economics*, 25(2), 175-196.
- Ibe, B. & Aniagbaoso, A. (2012). Reducing graduate unemployment through entrepreneurship development: The Nigerian experience. *African Journal of Social Sciences*, (4), 139-152.
- Jabeen, F., Katsioloudes, M. I. & Das, S. S. (2015). Is family the key? exploring the motivation and success factors of female Emirati entrepreneurs. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 25(4), 375-394.
- Keshavarz, K. (2015). The gap between women's access to higher education and their presence in the labor market. *Socio-Cultural Development Studies*, 4(1), 177-202. (In Persian)
- Low, S. A. (2009). Defining and measuring entrepreneurship for regional research: A new approach. University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Maden, C. (2015). A gendered lens on entrepreneurship: Women entrepreneurship in Turkey. *Gender in Management: An International Journal*, 30(4), 312-331.
- Mahdavi Mazdeh, M., Bank, M., Zahedi, M. R. & Poormesgari, M. (2013). Recognition of state universities entrepreneurship indicators and ranking the universities in aspect of entrepreneurship. *Journal of Science & Technology Policy*, 6(1), 81-98. (In Persian)
- Malekpour, K. & Delavar, A. (2016). The identification role of academic training on developing the entrepreneurial spirit and providing solutions strategies for promoting it. *Educational Research*, 2(31), 32-57. (In Persian)
- Martina, A. (2018). Motivation and obstacle faced by women halal fashion entrepreneurs and role of the business on women's economic empowerment in Yogyakarta Indonesia. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 6(2), 106-110.
- Momayez, A., Ghasemi, A. & Ghasemi, F. (2013). A study of factors affecting women's entrepreneurship development. *Quarterly Journal of Technology and Growth Centers*, 9(35), 15-22. (In Persian)
- Murphy, P. J., Liao, J. & Welsch, H. P. (2006). A conceptual history of entrepreneurial thought. *Journal of Management History*, 12(1), 12-35.
- Nawaz, F. (2009). Critical factors of women entrepreneurship development in rural, Bangladesh. Bangladesh Development Research Working Paper. Series(BDRWPS).
- Pak Khesal, A. & Safiri, K. (2019). The effect of personal and social characteristics of women entrepreneurs to entrepreneurial success. *The Women and Families Cultural-Educational*, 13(46), 115-153. (In Persian)

- Parker, S. C. (2005). Explaining regional variations in entrepreneurship as multiple occupational equilibria. *Journal of Regional Science*, 45(4), 829-850.
- Sánchez, J. C. (2011). University training for entrepreneurial competencies: Its impact on intention of venture creation. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 7(2), 239-254.
- Sarfaraz, L., Faghih, N. & Majd, A. A. (2014). The relationship between women entrepreneurship and gender equality. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 2(1), 1-11.
- Shahraki, H., Movahedi, R. & Yaghobi- Farani, A. (2016). Examining the cultural and social components of rural entrepreneurship: A qualitative study. *Journal of Entrepreneurship Development*, 9(4), 749-767.
- Xavier, S. R., Ahmad, S. Z., Nor, L. M. & Yusof, M. (2012). Women entrepreneurs: Making a change from employment to small and medium business ownership. *Procedia Economics and Finance*, 4, 321-334.
- Zimmerman, J. (2008). Refining the definition of entrepreneurship. A dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree of Doctor of Education in Organizational Leadership.

نویسندگان

Mehrnoush.Foroutan@srbiau.ac.ir

مهرنوش فروتن

دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.

Kh.Safiri@alzahra.ac.ir

خدیجه سفیری

استاد گروه علوم اجتماعی، دانشگاه الزهرا.

t.mirsardoo56@gmail.com

طاهره میرساردو

دانشیار گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز.